

Odluka suda u Štutgartu od aprila 2014.

Dvoje tužitelja su građani Srbije romske nacionalnosti koji su zatražili azil u Nemačkoj. Nemačke vlasti su njihov zahtev proglasile za neosnovan i utvrdile da ti ljudi ne ispunjavaju uslove za priznavanje izbegličkog statusa ili statusa lica kojima je potrebna tzv. subsidijarna zaštita. Vlasti su odbacile i da podnosiocima zahteva dodele status osoba koje se ne smeju prisilno vraćati u matičnu državu. Umesto svega toga, ovi Romi su dobili rok od nedelju dana da napuste Nemačku pod pretnjom prisilnog vraćanja u Srbiju ukoliko to ne učine. Obrazloženje: nemački upravni organi su utvrdili da njima u Srbiji po povratku ne prete nikakve mere državnog progona, ali i da nema indicija da su pripadnici etničke grupe Roma generalno izloženi takvim merama.

Strah od ponovnog uvođenja viza

Sud u Štutgartu je, međutim, utvrdio upravo suprotno. U presudi se najpre navodi da je situacija Roma u jugoistočnoj Evropi i posebno u Srbiji veoma problematična. Zatim se – uz pozivanje na iskaze svedoka – konstatuje da je srpski krivični zakon krajem 2012. izmenjen tako da su nedozvoljeni prelazak granice, šverc ljudi i omogućavanje zloupotrebe prava na azil postali kažnjiva dela. Cilj tih propisa je, piše dalje u tekstu presude, da se posebno Romi onemoguće da napuštaju Srbiju i odlaze u zemlje Evropske unije. Prema iskazu svedoka, pozadina tih mera je strah Srbije od prestanka važenja bezviznog režima; navodi se da je srpskim vlastima očigledno poznato da su Romi koji su vraćani u Srbiju tražili azil u Nemačkoj, te se takva lica pozivaju na policijska saslušanja. U jednom svedočenju je navedeno da druge vrste šikaniranja Roma-povratnika nisu poznate, ali da u Srbiji žive u tako lošim uslovima da njihova situacija teško da bi mogla dalje da se pogoršava.

Sud se poziva i na svedočenja u kojima se navodi da je 2012. i 2013. godine velikom broju Roma, zbog novih srpskih zakonskih odredbi, onemogućeno da napuste Srbiju. Osim toga, da je otada ionako loša situacija Roma u toj zemlji postala još lošija, a da se nasilje protiv njih povećalo, posebno otkako se diskutuje o mogućem ponovnom uvođenju viza za Srbiju, te da se u vezi s tim raspoloženje javnosti namerno okreće protiv Roma. Kao jedan od primera za to su navedene reči premijera Srbije da ne treba svi da budu kažnjeni (ukidanjem viza) zbog jedne male grupe. Navodi se i da su napadi na Rome česti i da u pravilu ostaju nekažnjeni. 2013. godine je

dokumentovano 11 takvih slučajeva, među kojima je i ubistvo jednog 17-godišnjeg Roma u Bečeju. S druge strane, kada Romi zbog napada zovu policiju, ona ili ne dolazi, ili i kada dođe – ne preduzima ništa.

Sprečavanje izlaska iz zemlje – čin progona

U sličnim iskazima se opisuju i druge teškoće Roma u Srbiji, kao što su veoma otežan pristup medicinskoj nezi i socijalnim davanjima, loše zdravstveno stanje romske populacije i prosečno bitno kraći životni vek od proseka u Srbiji, ekstremno visoka smrtnost romske dece, delom nepremostive prepreke kada je reč o pristupu na tržište rada, te generalna nebriga države prema Romima zbog koje oni žive na obodu društva. Romska naselja su prinudno raseljena a Romi smešteni u geta, a zabeležen je i slučaj da je predstavniku jedne strane humanitarne organizacije službeno lice koje je postavio grad Beograd zabranio ulaz u jedan takav geto.

Sud u Štutgartu smatra da je za priznavanje statusa izbeglice ili lica koje ima pravo da zatraži azil važno da li postoji opasnost da se takvo lice nađe na meti progona po povratku u matičnu državu. Sud je ubeđen da Romi koji su mu se obratili sa velikom verovatnoćom moraju računati sa opasnošću od progona i šikaniranja na rasnoj osnovi, što je važan faktor pri dodeli azila. Odlučujućim se, međutim, smatra to što se Romima u Srbiji uskraćuje elementarno pravo na slobodu kretanja i što se oni kriminalizuju zbog toga što žele da iskoriste svoje ljudsko pravo na slobodan izlazak iz zemlje. Zbog toga se masovno sprečavanje državljana Srbije da otputuju iz zemlje koje se sprovodi zakonskim i administrativnim merama smatra – činom progona. Po ubeđenju suda, nove srpske odredbe o izlasku iz zemlje i graničnim kontrolama sračunate su na otežavanje i onemogućavanje pripadnika manjina – posebno Roma – da napuste Srbiju. Osim toga, i novi Zakon o prijavi prebivališta se selektivno primenjuje protiv Roma.

U presudi se specijalno ukazuje i na odredbe srpskog Krivičnog zakonika prema kojima je već i sama činjenica da je neki državljanin Srbije podneo zahtev za azil u inostranstvu dovoljna za krivično gonjenje. Sud se posebno osvrće na paragraf 350a tog zakonika čije odredbe predstavljaju „teško kršenje osnovnih ljudskih prava“, pri čemu je, kako piše u presudi, ovaj paragraf diskriminatorски usmeren specijalno protiv Roma.